

Arařtırma Makalesi/ Research Article

İngiliz Garnet Wolseley'in İstanbul Misyonu (1901)

Muhammet Ballı*

(ORCID: 0000-0002-6138-9748)

Makale Gönderim Tarihi

21.09.2024

Makale Kabul Tarihi

23.11.2024

Atıf Bilgisi/Reference Information

Chicago: Ballı, M., "İngiliz Garnet Wolseley'in İstanbul Misyonu (1901)", *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6/2 (Aralık 2024), 245-261.

APA: Ballı, M. (2024). İngiliz Garnet Wolseley'in İstanbul Misyonu (1901). *Journal of International Eastern European Studies/Uluslararası Doğu Avrupa Araştırmaları Dergisi*, 6(2) (Aralık 2024): 245-261.

Öz

Bu makalede İngiltere'nin önemli askeri şahsiyetlerinden Garnet Wolseley'in İngiltere'yi temsilen İstanbul'a yaptığı gezi ele alınmaktadır. Bu gezi İngiliz-Osmanlı ilişkilerinin boyutunu ortaya koyarken, dönemin teşrifat kurallarına ışık tutması açısından da önemlidir.

Sultan II. Abdülhamid döneminde Osmanlı-İngiliz ilişkileri farklı bir boyut kazanırken padişah, çoğu devletle olduğu gibi İngiltere ile de dostluğunu sürdürerek adımlar atıyordu. Bu bağlamda devletin imajını güçlendirmeye yönelik Londra'ya heyetler gönderilirken, Londra'dan da İstanbul'a diplomatik heyetler gelmiştir. Sultan, Londra'ya giden Osmanlı heyeti aracılığıyla İngiliz siyasetçilere çeşitli hediyeler ve madalyalar armağan edip, İstanbul'a gelen heyetlere de çeşitli madalyalar vererek onların takdirini kazanmıştır. Bu hususta, İngiltere tahtına yeni çıkmış olan VII. Edward, Mareşal Wolseley'i dostluk adına İstanbul'a gönderirken, iki devlet arasında yeni bir dönemin başladığını da ilan ediyordu. Ayrıca bu makalenin oluşmasında arşiv kaynakları, yerli ve yabancı süreli yayınlar ve ikinci el kaynaklar kullanılmıştır.

* Dr., Bağımsız Araştırmacı, Türkiye, m.balli89@hotmail.com.

Ph.D. Independent Researcher, Turkey.

Anahtar Kelimeler: İstanbul, Osmanlı Devleti, İngiltere, II. Abdülhamid, VII. Edward.

British Garnet Wolseley's Mission to Istanbul (1901)

Abstract

This one in the article, Garnet Wolseley, one of the most important military figures of England. His trip to Istanbul on behalf of England is discussed. This trip, while it reveals the extent of England-Ottoman relations, it is also important in terms of ceremonial on the rules of the period.

During the reign of Sultan Abdülhamid II, Ottoman-British relations gained a different dimension and the sultan took steps to maintain his friendship with England, as he did with most states. In this context, while delegations were sent to London to strengthen the image of the state, diplomatic delegations from London also travelled to Istanbul. The Sultan presented various gifts and medals to British politicians through the Ottoman delegation travelling to London, and won their appreciation by giving various medals to the delegations coming to Istanbul. In this regard, VII. Edward, who had just ascended to the throne of England, sent Field Marshal Wolseley to Istanbul in the name of friendship and announced the beginning of a new era between the two states. In addition, archival sources, local and foreign periodicals and second-hand sources were used in the preparation of this article.

Keywords: İstanbul, Ottoman Empire, England, II. Abdülhamid, VII Edward.

Giriş

Sultan II. Abdülhamid, tahta çıktığı 1876'dan itibaren genelde konjonktüre uygun olarak hareket etmekteydi.¹ Bu minvalde Sultan, özellikle İngiltere'nin Osmanlı'yı yok edebileceği düşüncesine sahip olmakla birlikte Kırım Savaşı'ndan sonra Almanya'nın siyasi birliğini tesis etmesi Fransa ve Avusturya-Macaristan'ı zayıflatmıştı. Osmanlı Devleti'nin koruyucusu olan devletler menfaatleri çerçevesinde saldırıya geçmişlerdi.²

¹ İsmail Hakkı Uzunçarşılı, "II. Abdülhamid'in İngiliz Siyasetine Dair Muhtıraları", *Tarih Dergisi*, s. 10, s. 43-46.

² Feroze Yasamee, *Abdülhamid'in Dış Politikası; Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı (1878-1888)*, Çev. Yusuf Selman İnanç, Kronik Yayınları, İstanbul 2018, s. 69.

Bu gelişmeler ışığında Osmanlı'nın İngiltere'ye karşı olumlu bir politika izlenmesi beklenmezdi. Sultan Abdülhamid, İngiltere'yi kızdırmamaya özen gösterip, dostluğunu sürdürmeye de gayret göstermişti. Sultan dostluk ve devletin imajını güçlendirme adına 1897'de Münir Paşa'yı Kraliçe Victoria'nın resmi törenine yollamıştı.³ Bundan tam üç sene sonra vefat eden İngiltere kraliçesinin cenaze merasimine Turhan Paşa başkanlığından bir heyeti göndermiştir.⁴ Buna mukabil tahta yeni çıkan Kral VII. Edward, iyi ilişkiler kurma adına tahta çıktığını haber veren bildiriye sultana iletmişti.

Padişah her yerde olduğu gibi temsil ettiği devletin uluslararası arenadaki itibarıyla orantılı olarak kolay veya zor ulaşılan kişiydi. Sultanın bir elçiyle görüşmesi ve görüşme şekli doğrudan Osmanlıların bu sırada güttüğü dış politika doğrultusunda şekilleniyordu. Elçi kabulü devletleri hukuken bağlayan yazılı esaslardan ziyade teamüllere göre yapıldığından, kabul töreni Osmanlı Devleti ile o devletin arasındaki ilişkiye göre önem kazanıyor, bazı olumsuz durumlarda ise sultanla görüşebilmek için uzun zaman beklemek zorunda kalıyordu.⁵

Öte yandan II. Abdülhamid devrinde farklı amaçlarla Londra'dan birçok heyet İstanbul'a seyahat ederken, İngiltere Kralı VII. Edward'ın döneminde ilk kez Osmanlı ülkesine bir ziyaret tertip edilmiştir. Sultan bu jeste karşılık 1902'de İngiltere Kralı VII. Edward'ın tahta çıkışını tebrik için Osmanlı hariciyesinin önemli bir isim olan Turhan Paşa'yı ikinci kez Londra'ya göndermiştir.⁶

II. Abdülhamid, saltanatı boyunca birçok yabancı devlet adamını sarayında ağırladı. Alman Kayzeri II. Wilhelm, İran Şahı Muzafferüddin, Bulgaristan, Alman prensleri,⁷ Zengibar sultanı gibi birçok ismi sarayda misafir etti.⁸ Keza Sultan, diğer yabancı devlet adamlarına uyguladığı

³ BOA, Y.MTV, Nr. 162/143, 2 Zilhicce 1315 (24 Nisan 1898).

⁴ BOA, İ.HUS, Nr. 86/58, 7 L 1318 (26 Ocak 1901).

⁵ Hakan Karateke, *Padişahım Çok Yaşa! Osmanlı Devletinin Son Yüz Yılında Merasimler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004, s.128.

⁶ BOA, İ.HUS, Nr. 95/52, 16 Zilkade 1319 (24 Şubat 1902).

⁷ Muhammet Ballı, "Alman Prensleri Friedrich Wilhelm ve Eitel Friedrich'in Anadolu Seyahati (1903)", *Vakanüvis -Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (2023),165-168.

⁸ Fatmagül Demirel, *Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında Son Ziyaretler, Son Ziyafetler*, Doğan Kitap, İstanbul 2007, s.19.

teşrifat kurallarının da aynısı da İngiliz heyetine de uygulamıştır. Gerekli hazırlıklar, nişan ve hediyeler, saraydaki ağırlamalar buna örnek verilebilir.

İngiltere'den gelen heyetin başkanı olan Wolseley'in bu görev için seçilmesi de bir o kadar dikkat çekicidir. Bilindiği üzere Wolseley, Osmanlı'yı yakından tanıyan bir devlet adamıydı. Zira Osmanlı yönetimi Rus Savaşı sonra bir ferman yayımladı ve Ada'yı İngiltere'ye teslim etti. İngiltere de Ada'ya Sir Garnet Wolseley'i tayin etti.⁹ Ziyaret her ne kadar nezaket gereği yapılsa da seyahatin arka planında siyasi nedenler yatmaktaydı. Heyet başkanı Wolseley, Viyana ve Bükreş ziyaretlerinde askeri makamları ziyaret edip, bu iki devletin askeri gücünü yakından tanıma fırsatı buldu. Tıpkı diğer iki devlet gibi de Osmanlı Devleti'nin askeri kurumları hakkında çeşitli bilgilere erişme fırsatı yakalamıştır. Ancak Wolseley'in Osmanlı askeri kurumları hakkında yazdığı rapora rastlayamadık.

Bu çalışmada farklı sorulara cevaplar aranmıştır. Bunların ilki ise Osmanlı-İngiltere tarafları açısından bu gezi nasıl bir öneme sahipti? Seyahatin yerli ve yabancı basına yansımaları neler olmuştur? Bu seyahatin hangi amaç uğruna yapılmıştır?

Wolseley'in Ziyaretleri Öncesi ve Sonrası Osmanlı-İngiliz İlişkileri

Wolseley'in seyahatinin planının tam olarak ortaya konması için Osmanlı-İngiliz ilişkilerinden bahsetmekte fayda vardır. Sultan, ilk olarak Arap vilayetlerindeki çalkantının müsebbibi olarak İngiltere'yi görmekteydi. Esasen Sultan, saltanatın ilk yıllarında 1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nda İngiltere'den hiç değilse diplomatik destek gelmesini beklemişti.¹⁰ Osmanlı-Rus Savaşı sonrası İngiltere'nin Osmanlı İmparatorluğu karşıtı politikası başladı. İlk müdahale Kıbrıs'ın korunamayacağı gerekçesiyle 1878 yılında işgal edilmesiydi. Daha sonraki yıllarda özellikle Gladstone'un iktidar yılları İngiltere ile Osmanlı ilişkilerinin en gergin ve çatışmanın had safhada olduğu dönem oldu. Çatışma döneminin en önemli sorunlarından biri de

⁹ Hansard, Turkey -Reprot Defensive Treaty with Turkey Question. HL., Deb., 08 July 1878, Vol.241, s.952-953.

¹⁰ François Georgeon, *Sultan Abdülhamid: Abdülhamid II, le sultan calife*, Çev. Ali Bertkay, İletişim Yayınları, İstanbul 2006, s. 149-150.

İngiltere'nin 1882 yılında Mısır'ı işgal etmiş olmasıdır. Tahsin Paşa anılarında bu durumu şöyle izah etmektedir: İngiliz siyasetinin Mısır'da ve Arabistan'da ne gibi gayeler takip ettiği hünkârca malûmdur.¹¹ Bu arada Osmanlı İmparatorluğu'nda genişlemekte olan Alman nüfuzu İngiltere'yi rahatsız ediyordu. Özellikle 1899 yılında II. Wilhelm'in Osmanlı İmparatorluğu'nu ziyaret etmesinden hemen sonra Bağdat demiryolunun yapımına dair imtiyazın Almanya'ya verilmesi İngiltere'nin teyakkuzla geçmesine neden oldu. Bağdat demiryolundan sonra Hicaz demiryolu hattının yapımı için de adımlar atılması İngiltere tarafından tehdit olarak algılandı.¹²

Bu ziyaret, özelinde her iki taraf da güzel bir yankı uyandırsa da bilhassa 1893 yılında kurulan Makedonya İç Devrimci Örgütü öncülüğünde o güne kadar bölgede görülen en kanlı ayaklanmaya dönüşe ve Mürzteg Tasarısı, 1903 İlinden Ayaklanması ve Avrupa'nın müdahalesi ile Makedonya sorunu haline geldi.¹³ Bu tarihten sonra Makedonya Sorunu uluslararası gündemi işgal eden konulardan birine dönüştü. İngiltere bu meselenin baş takipçilerindendi ve bu meseleyle alakalı olarak Balkan Birliği ya da Balkan İttifakı fikri İngilizler tarafından ortaya atıldı. Balkanlarda meydana gelen olaylarda Osmanlı yönetimini suçluyor, bölgede ıslahat yapılımasını istiyordu.¹⁴

İngiliz Büyükelçisi O'Conor'un 1907 yılı için hazırladığı raporda şu ifadeler göze çarpar: "İngiltere ve Türkiye arasındaki ilişkiler, Sultan'a bağlı olduğu sürece daha az tolere edilebilirdi. Makedonya, Ermenistan ve diğer mazlum milletlerle ilgili Majestelerinin politikası sakıncalı görülüyor hatta nefret uyandırıyor."¹⁵

¹¹ Tahsin Paşa, *Abdülhamit Yıldız Hatıraları*, Milliyet Matbaası, İstanbul 1931, s. 34.

¹² Taha Niyazi Karaca, "Dostluktan Çatışmaya: Osmanlı Dönemi Türk-İngiliz İlişkileri", *Journal of Anglo-Turkish Relations (JATR)*, 1/1, Ocak 2020, 22-25.

¹³ Önder Kocatürk, *Osmanlı İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011, s.33.

¹⁴ Gül Tokay, "Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış (1887-1908)", *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, haz. Kemal Saybaşı, Gencer Özcan, Bağlam Yayınları, İstanbul 1997, s.47.

¹⁵ From the Annual Report for Turkey for 1907, The Hamidian Diplomacy [1907] General Foreign Relations, by Sir O'Conor 13 January 1908", BDOW, Vol.V, s.43.

Görüldüğü üzere Osmanlı-İngiliz ilişkiler nezaket çerçevesinde gelişse de bölgesel konulardan ötürü Osmanlı Devleti, İngiltere'ye karşı gayet temkinli bir siyaset izlenmiştir.

Garnet Wolseley Kimdir?

Wolseley, 1833 yılında Dublin'de doğdu ve aldığı eğitimin ardından 1852'de İngiliz ordusunda göreve başladı. Daha sonra Burma, Kırım ve Hindi-Çin muharebelerine katıldı. Kırım Savaşı sırasında Sivastopol muharebesinde sol gözünden ağır bir şekilde yara aldı. 1865'te miralay rütbesine erişip, Kanada'da bulunan yerliler üzerine sevk edilen bölüklere komuta etti. Bu muharebe sonucunda miraliva rütbesine yükselirken çok geçmeden 1870'de şövalye rütbesine yükseldi. 1873'de Gana'da yaşayan Ashantilere karşı açılan savaşta başkent Kumasi şehrini ele geçirdi. Devlet başkanı Amanquatia esri edildi¹⁶ Ashanti Kralığını anlaşılmaya zorlayarak devletine 1 milyon poundluk bir tazminat kazandırdı. Gana'dan dönüşte rütbesi ferikliğe yükselirken İngiltere Hükümeti tarafından 625.000 Sterlin bir ikramiye hediye etti. 1875'de Hindistan meclis üyeliğinde bulundu. Güney Afrika'da yaşayan Zululara karşı açılan savaşta İngilizlerin pek de başarılı olamamaları üzerine Ümit Burnu'nda idari görevde bulundu. Birkaç ay sonra Zulu Kralını esir ederek istediği sonuca ulaştı. Elde ettiği başarılar sonucunda İngiltere'nin en büyük nişanını alıp, İngiltere orduları başkomutanlığına getirildi.¹⁷ Yarım asır boyunca Büyük Britanya'nın Kıbrıs,¹⁸ Hindistan, Batı ve Güney Sudan, Mısır ve Nubia'da desteklediği tüm kampanyalarda yer aldı.¹⁹ 39 yaşında generalliğe terfi etti.²⁰ O sadece bir asker olarak değil, aynı zamanda bir yazar, sanatçı ve araştırmacıydı.²¹

¹⁶ *A Memoir of Lieutenant-General Sir Garnet J. Wolseley*, ed. Charles Rathbone Low, Vol. II, Richard Bentley & Son, London 1878, s.119.

¹⁷ Sabah, "Müşarunileyh Lord Cenâblarının Tercüme-i Halleri", 4101, 10 Nisan 1901, s.1-2.

¹⁸ Joseph Lehmann, *All Sir Garnet: A Life of Fied- Marshal Lord Wolseley*, Jonathan Cape, London 1964, s. 237.

¹⁹ Halik Kochanski, *Field Marshal Viscount Wolseley: a reformer at the War Office*, King College London, 1996, s.12.

²⁰ Stamboul, "L'Ambassadeur Extraordinaire de S. M. Edouard VII Aupres de S. M. Le Sultan", 10 Nisan 1901, s.1.

²¹ *A Memoir of Lieutenant-General Sir Garnet J. Wolseley*, s.254.

Seyahat Hazırlıkları ve İstanbul'a Varış

Londra Sefiri Kostaki Antopulo Paşa tarafından Hariciye Nezaretine yazılan yazıda 4 kişilik bir heyetin 1901 yılı Mart ayında İstanbul'u ziyaret edeceği bildirilmekteydi. Sefir ayrıca heyetin başkanı olarak da İngiltere orduları eski kumandanı Wolseley'in atandığı haber verip, heyetin Viyana yoluyla İstanbul'a varacağını belirtti.²² Bu arada Osmanlı Devleti, seyahat hazırlıkları kapsamında heyetin konaklaması için Pera Palas Otelinde bir oda kiraladı.²³

Öte yandan Lord Wolseley'in başkanlığındaki heyet, önceyi Viyana'yı ziyaret etti. 1 Nisan'da Bükreş'e ulaşarak İngiltere Kralı VII. Edward'ın tahta çıkışını bildiren bildiriye Romanya Hükümdarı Charles'e sundu. Heyet şehirde bulunan askeri kışlaları ve garnizonları da ziyaret edip detaylı bir rapor hazırladı.²⁴

İngiliz heyeti Romanya'daki temasların ardından 6 Nisan'da Belgrad'a ulaştılar. İngiltere Kralı tarafından gönderilen bildiriye Sırp Kralı Alexandr'a sundular. Sırp Kralı tarafından gayet samimi bir şekilde karşılandılar.²⁵ Gerekli temasların ardından 9 Nisan'da Belgrad'dan ayrılan Lord Wolseley başkanlığındaki heyet²⁶ Osmanlı ülkesine hareket ettiler. Edirne taraflarına geldiğinde Edirne Vali Vekili Arif Paşa, Robert Mirzahi Efendi'yi "hoş-amedî" [hoş geldin] için vazifelendirdi.²⁷ Görüldüğü gibi Osmanlı Devleti, İngiliz heyetinin Osmanlı ülkesini ziyaretini önemsemiş, gerekli hazırlıkları yapmıştır.

Ziyaret gerçekleşmeden basına yansıyan haberlerde Wolseley'in ziyaretinin olumlu olacağına dair yorumlar yapılmıştır. *Stamboul* Gazetesinde Wolseley'in Osmanlı ordusu hakkında hangi düşüncelere sahip olacağı şunlara yer verilmiştir:

"Wolseley'in İstanbul'da görece pek çok şeyi olacak. Çünkü o sadece yüksek misyonla görevlendirilmiş bir elçi değil. Halen askerdir ve bu nedenle geçtiği ülkelerin askeri tesislerini dikkatle ziyaret eder. Yakın zamana kadar muayene ederken gösterdiği özeni

²² BOA, Y.A.HUS, Nr. 413/138, 27 Zilkade 1318 (18 Mart 1901).

²³ BOA, BEO, Nr. 1638/122827, 7 Zilhicce 1318 (28 Mart 1901).

²⁴ Morning Leader, 3 Nisan 1901, s. 1-2.

²⁵ Morning Leader, 8 Nisan 1901, s.1-2.

²⁶ Lancashire Evening Post, 8 Nisan 1901, s. 1-2.

²⁷ Sabah, "Heyet-i Mahsusa", Nr. 4101, 10 Nisan 1901, s.1.

fark etmiştik. Buna örmek olarak da Avusturya ve Romanya'daki okullar ve askeri kurumları sayabiliriz. Türkiye sınavına daha az konu olacaktır. Osmanlı İmparatorluğu için Sultan Abdülhamid'in hükümdarlığı döneminde her zaman büyük bir askeri ulus, iyi topraklara sahip bir halk olmanın farkındalığını gözler önüne serer. Bu seçkin uzmanın Osmanlı ordusu hakkındaki olumlu izlenimini kesin olacağı ortadadır.”²⁸

Fevkalâde elçi sıfatıyla gönderilen²⁹ Wolseley'in başkanlığını üstlendiği olağanüstü heyet 10 Nisan'da İstanbul'a ayakbastı. ³⁰ Wolseley'in görevi netti; II. Abdülhamid'e Victoria'nın ölümünü ve Kral VII. Edward'ın Büyük Britanya tahtına çıktığını bildirmektir. Bu arada heyette bulunan diğer isimler şunlardı: Albay Hotham, Kraliyet Donanmasından Yüzbaşı Bacon, Viscount Castlereagh, Hariciye Nezareti çalışanlarından Teğmen Robert Syngé idi. Osmanlı Devleti, karşılama için mihmandar olarak atadığı Ahmed Ali Paşa'yı Küçükçekmece'ye gönderdi. Ahmed Ali Paşa, Küçükçekmece'de gerçekleştirdiği karşılamanın ardından bürokratlardan Nedim Bey'le birlikte 9 Nisan sabahı yola çıktı. Trende İngiliz sefaretini birinci tercümanı Bay Block da hazır bulundu. İngiliz heyetini taşıyan Şark Sürat treni 10.40 sularında Sirkeci Garına giriş yaptı. Teşrifat Nezareti çalışanlarından Galip Bey, Mareşal Wolseley'in bulunduğu vagona bindi ve burada bir karşılama töreni yaptı. Londra'dan gelen heyeti aynı zamanda İngiltere Büyükelçisi Nicholas O'Conor ve sefaret çalışanları da karşıladı. Sirkeci'den saray arabalarıyla Pera Palas Otel'i'ne doğru yola çıkıldı. İlk arabada Feld Mareşal Viscount Wolseley ve Galip Bey vardı. İkincisinde Albay Hotham, Yüzbaşı Bacon ve Ahmed Ali Paşa yerlerini aldı. Üçüncü arabada Teğmen Lord Castlereagh ve Syngé yer alıyordu. Büyükelçi ile büyükelçilik ve konsolosluk personeli arabalarıyla Pera'ya ulaştı. Ardından Wolseley ve Albay Hotham, İngiltere Büyükelçisi Nicholas O'Conor tarafından onurlarına verilen öğle yemeğine katıldı. Bu arada İngiliz heyetinin İstanbul'daki da programları da netleşti; İstanbul'daki ikinci günlerinde ise Yıldız

²⁸ Stamboul, "L'Ambassadeur Extraordinaire de S. M. Edouard VII Aupres de S. M. Le Sultan", 10 Nisan 1901, s.1.

²⁹ BOA, Y. PRK. HR, Nr. 30/49, 29 Şevval 1318 (19 Şubat 1901).

³⁰ Sabah, "Heyet-i Mahsusa-i Fevkâlade", Nr. 4100, 9 Nisan 1901,

Saray'ına gidip, II. Abdülhamid ziyaret edeceklerdi.³¹ *Stamboul* 'da bu ziyaretle ilgili şu ifadelere yer verilmiştir:

“Dün bu elçiye verilen hoş karşılanmayı duyduk. En yüksek derecelerle karşılandı. Onun seçkin kişiliği, siyasi misyonunun hak ettiği itibarı daha da artırdı. Burada kariyerini hatırlamamıza gerek yok. Kral VII. Edward, Sultan Abdülhamid'e daha ünlü bir kişiyi gönderemezdi. Mareşalin İstanbul'da görececek pek çok şeyi olacak. Çünkü o sadece yüksek misyonla görevlendirilmiş bir elçi değil. O halâ bir asker ve bu nedenle dikkatle askeri kurumları ziyaret ediyor. Yakın zamana kadar Avusturya ve Romanya'daki okulları ve askeri kurumları incelediğine de dikkat çekmiştik.”

Bu arada İngiltere Büyükelçiliğinde Nicholas O'Conor tarafından misyon onuruna ziyafet verildi. Bu ziyafete Avusturya Sefiri Calice, Bulgaristan'ı temsilen Gueschoff, Mihmandar Ahmed Ali Paşa, Nedim Bey, İngiliz elçiliği danışmanı Bay de Bunsen, Albay Ponsomby, Bay Barclay, Bay Block katıldı. Akşamki resepsiyonda heyetin sultan tarafından kabulü sırasında İngiltere Büyükelçisi Nicholas O'Conor'un da padişaha yeni güven mektuplarını sunacağı açıklandı.³²

9 Nisan'da İstanbul'a ayak basar basmaz İngiltere Sefarethanesine misafir olarak giden heyet, öğle yemeğini burada yedikten sonra Hariciye Nezaretine gidip Nazır Tevfik Paşa tarafından kabul edilmiştir. Kral tarafından gönderilen name-i hümayunun bir nüshasını nazıra vermişlerdir. Akşam yemeği de aynı şekilde İngiltere Sefarethanesinde yenildikten sonra araçlar yardımıyla ikamet edecekleri Pera Palas Oteli'nin yolunu tutmuşlardır.³³

İngiliz Heyetinin Sultan II. Abdülhamid Tarafından Kabulü

10 Nisan'da İstablı Âmîre'den kendilerine tahsis edilen yedi adet arabanın dört atlı olan birincisine Lord Wolseley, Elçi Nicholas O'Conor ve Teşrifat Nazırı Galip Bey binmiştir. İkinci arabaya ise Miralay Hotham, Yüzbaşı Bacon ve Teşrifat Nazır Yardımcısı Hilmi Bey binmişti. Üçüncü arabaya ise Mösyö Robert ve mihmandarlardan Ahmed Ali

³¹ Stamboul, “L'Ambassade Extraordinaire Britannique à Constantinople”, 8 Nisan 1901, s.1.

³² Stamboul, “L'Ambassadeur Extraordinaire de S. M. Edouard VII Aupres de S. M. Le Sultan”, 10 Nisan 1901, s.1.

³³ Sabah, “Heyet-i Mahsûsa”, Nr. 4101, 10 Nisan 1901, s.1.

Paşa, dördüncü arabada ise İngiltere'nin İstanbul Sefaret Müsteşarı Mösyö Bonson, Baştercüman Mösyö Black yer alırken Osmanlı Devleti adına da Nedim Bey de diğer arabalarda yerini aldı. Kortejin yanında ise güvenliği sağlamak adına Fuad, Kerim, Mehmed ve Mustafa beyler yerlerini almıştı. Bunun yanına sıra mızraklı süvari alayı da Lord Woseley'in arabasının önünde güvenlik önlemleri almıştı. Hepsi üniformalı olduğu halde Pera Palas otelinden saat 11 sularında hareket edip, Beyoğlu, Gümüşsuyu, Dolmabahçe ve Beşiktaş yoluyla akşam saat 11.50'de Yıldız Sarayına varmışlardı. Heyet doğruca merasim dairesine gidip, Lord Woseley ve İngiliz Elçisi biraz istirahat ettikten sonra padişah tarafından kabul edilmişti. Gayet sıcak bir atmosferde gerçekleşen görüşmede Lord Woseley, VII. Edward tarafından tahta geçişini ve Kraliçe Victoria'nın vefatını bildiren nameyi Sultan II. Abdülhamid'e takdim etmiştir.³⁴ Heyet Başkanı Woseley tarafından bir nutuk gerçekleştirirken bu konuşmanın içeriği şöyledi:

“Kraliçe Victoria'nın vefatıyla VII. Edward'ın İngiltere, İrlanda ve Hindistan kralı sıfatıyla tahta çıkış bildirisini arz etmekten şeref duydum. İstanbul'u ve Padişah'ı ziyaret etmekten onur duydum. Kralın öteden beri var olan dostluğu ve muhabbet mesajlarını arz etmek adına görevlendirildiğimden ötürü oldukça mutluyum. Kral, iki ülke arasındaki güzel ilişkilerin artarak devam etmesini canı gönülden arzu etmektedir.”

Sultan II. Abdülhamid de Kraliçe Victoria'nın ölümü nedeniyle üzgün olduğunu ve VII. Edward'ın başa geçmesinden ötürü de memnuniyetini ve mutluluğunu ifade etmiştir. Konuşmaların ardından İngiltere'nin İstanbul Elçisi Nicholas O'Conor yeni atandığından güven mektubunu sultana sunmuştur. İngiltere'den gelen heyet aynı gün içinde Selamlık törenine katılmak için hazır bulunmuştur. Selamlık töreninden saat sonra İngiltere heyeti onuruna sarayda mükemmel bir ziyafet düzenlenmiştir. Yemek sırasında Osmanlı ve İngiliz marşları çalmıştır. Sultan II. Abdülhamid tarafından nezaket gereği Woseley'e Murassa

³⁴ Tercüman-ı Hakikat, “Heyet-i Sefaret Fevkâlede”, no: 7168, 11 Nisan 1901, s.1.

Osmanî nişanı verilirken, eşi ve kız kardeşine de Şefkat nişanı hediye edilmiştir.³⁵

Öte yandan heyet, 11 Nisan'daki programında İstanbul'un birçok yerini gezmişlerdir. Lord Wolseley, mihmandarları eşliğinde kendilerine tahsis edilen araçlarla Tophane rıhtımına hareket etmişlerdir. Burada hazır bekleyen Rehber istibotuna binerek Yedikule bölgesini ziyaret etmişlerdir. Yedikule'deki temaslarının ardından Sur dışından Edirnekapı yoluyla Eyüp civarında Defterdar İskeleye inip arabalarla Unkapanı yoluyla konakladıkları Pera Palas Oteline geri dönmüşlerdir.³⁶

İstanbul Gezisi

11 Nisan'da heyetin İstanbul'daki programı da oldukça yoğun geçerken Lord Wolseley ve heyeti, mihmandarları Ahmed Ali Paşa eşliğinde kendilerine tahsis edilen araçlarla Cisircedid, Sirkeci ve Soğukçeşme caddelerinden geçerek Müze-i Hümayûn'a ulaşmışlardır. Burada kendilerini Müze müdürü Osman Hamdi Bey karşılamıştı ve müzedeki eski eserleri incelemişlerdir. Osman Hamdi Bey, müze hakkında kısa bir bilgilendirme yapmasının ardından Hazine-i Hümayûna uğramışlardır. Bu ziyaretin ardından arabalar yardımıyla Ayasofya, Sultan Mahmud Türbe-i Şerif Caddesi'nden geçerek Nuru Osmaniye bölgesine varmışlardır.³⁷

Bu ziyaretten hemen sonra Kapalı Çarşı'yı dolaşmışlar ve bedestendeki Ubûd Efendi ile Antikacı Osman ve Sa'da beylerin dükkânlarına girmişlerdir. Öte yandan çarşıda bulunan kuyumculara da uğramışlardır. Bu ziyaretten hemen sonra Ahmed Ali Paşa'nın Mercan'da bulunan evine misafir olmuşlardır. Aynı zamanda yetenekli bir ressam olan Ahmed Ali Paşa'nın evinde bulunan tabloları yakından incelemişlerdir. Kendilerine ikram edilen çaylardan sonra Bâb-ı Seraskerîye'nin Mercan Kapısı'ndan geçerek Talim meydanından geçmişlerdir. Daha sonra Bayezid Kapısından çıkarak Çemberlitaş, Babıali Caddesi ve Sirkeci³⁸ Cisircedid yoluyla akşamüzeri Pera Palas

³⁵ BOA, İ.TAL, Nr.: 247/7, 25 Zilhicce 1318 (15 Nisan 1901); Tercüman-ı Hakikat, "Heyet-i Sefaret Fevkâlede", Nr. 7168, 11 Nisan 1901, s.1.

³⁶ Tercüman-ı Hakikat, "Heyet-i Sefaret Fevkâlede", Nr. 7168, 11 Nisan 1901, s.1.

³⁷ Sabah, "Heyet-i Mahsusa", Nr. 4103, 12 Nisan 1901, s.1-2.

³⁸ Sabah, "Heyet-i Mahsusa", Nr. 4103, 12 Nisan 1901, s.1-2.

Oteline dönmüşlerdir. Gece saatlerinde İngiltere Sefarethanesinde bir ziyafet tertip edilmiştir. Osmanlı Devleti adına Ahmed Ali Paşa katılırken İran Sefiri Mirza Mahmud, Avusturya Sefiri Calice ve diğer sefaret çalışanları da hazır bulunmuşlardır.³⁹

12 Nisan'da ise Yıldız Sarayı'nda davetli olarak yemeğe katılmışlardır. Yemeğin akabinde İstabl-ı Âmire'yi gezmişlerdir. İstabl-ı Amire Müdürü Faik Bey tarafından bir karşılama töreni yapılmış ve ardından Pera Palas Oteline dönmüşlerdir. Oteldeki istirahatden hemen sonra Ahmed Ali Paşa Ayaspaşa'da bulunan Almanya Sefarethanesini ziyaret etmişlerdir.⁴⁰ Lord Wolseley ile kendisine eşlik eden İngiltere Sefareti Baş Tercümanı ile birlikte 13 Nisan'da Kapalı Çarşı'ya giderek bazı eşyalar satın almışlardır.⁴¹

Hereke Fabrika-i Hümayûn Ziyaretleri

Bilindiği üzere Hereke halı fabrikası birçok devlet adamının ilgisini çekmiş ve seyahatlerinde bu mekân da gezilmiştir. Bu hususta Kaiser II. Wilhelm ve eşi Kraliçe Victoria'nın İstanbul'da ziyaret ettikleri yerlerden bir tanesi de Hereke'deki halı fabrikasıydı. Trenle Hereke'ye gelen kayzer ve maiyeti renkli bir merasimle karşılanmıştı.⁴²

Bu arada Lord Wolseley'in başkanlığındaki heyetin 14 Nisan'daki programı da şekillenmiştir. Heyetin İstanbul dışına yapacağı program şu şekildeydi: ilk başta İmogen Vapuru'yla Hereke Halı Fabrikasını ziyaret için hareket edilecekti. Lord Wolseley ve heyetini karşılamak sabah saatlerinde için Hazine-i Hassa Nazırı Ohannes Efendi de Hereke'ye giderek orada bir karşılama töreni gerçekleştirecekti. Heyet üyeleri Hereke Fabrika-i Hümayûn'u gezerken kendilerine burada bir ziyafet verildi. Daha sonra Mudanya ve Bursa'ya hareket edilecekti. Bursa'da bir kaldıktan sonra Mudanya'ya gideceklerdi. Oradan da Atina'yı ziyaret edeceklerdi. İstanbul dışına yapılmış olan bu programda ufak çaplı bazı değişiklikler yapılmıştır. Bazı memurlar tarafından yapılan karşılama töreninin ardından heyet, Hereke

³⁹ Tercüman-ı Hakikat, "İngiltere Sefaret Fevkâledesî", 7168, 12 Nisan 1901, s.1.

⁴⁰ Sabah, "Heyet-i Mahsûsa", Nr. 4104, 13 Nisan 1901, s.1-2.

⁴¹ Sabah, "Heyet-i Mahsûsa", Nr. 4105, 14 Nisan 1901, s.1-2.

⁴² Necmettin Alkan, "Dış Siyasetin Bir Aracı Olarak Hükümdar Gezileri: Kaiser II. Wilhelm'in 1898 Şark Seyahati", *Osmanlı Araştırmaları* 31, İstanbul 2008, s. 26-27.

Fabrikası'nın her bölgesini ayrı ayrı gezmiştir. Lord Wolseley gördüğü eserler karşısında hayranlığını gizleyememiştir. Fabrikada gezdikten sonra bir müddet fabrikada dinlenmeye çekilmişlerdir. Heyetin programında yer alan Bursa ve Mudanya gezileri de iptal edilmiştir.⁴³

Dönüş

15 Nisan'da İngiltere'den gelen heyet için dönüş hazırlıkları başlamıştır. Heyet, saat 4 sularında kendilerine tahsis edilen araçlarla Pera Palas Oteli'nden hareket etmişlerdir. Kalabalık kortej eşliğinde Humbaracı yokuşunda bulunan İngiltere Kilisesi giderek burada ayine katılmışlardır. Bir saat kadar kilisede kaldıktan sonra arabalar yardımıyla Tophane rıhtımına inmişlerdir. Arabalardan inmişler ve kendilerine Teşrifatçı Galip Bey tarafından bir merasim düzenlenmiştir. Bu veda merasiminde İngiltere Sefiri ve sefaret çalışanları da hazır bulunurken Lord Wolseley, Galip Bey'in elini sıkarak İstanbul'da buldukları zaman müddetince oldukça iyi zaman geçirdiklerini dile getirmiştir. Padişah'a ise ayrıca memnuniyeti ve teşekkürlerini iletmesini rica etmiştir. Mihmandarları Ahmed Ali Paşa ise Rehber istimbotuna binerek heyete Kale-i Sultaniye'ye kadar eşlik etmiştir. Rehber istimbotu misafirleri taşıırken İmogen Vapuru da İngiltere sefaret çalışanları Kale-i Sultaniye'ye kadar götürmüştür. Lord Wolseley istimbota bindikten sonra rıhtımda bulunan Galip Bey'e el sallayarak Fransızca "çok memnunum" demiştir. Saat 5.45'te vapur Marmara'ya doğru hareket etmiştir.⁴⁴ Wolseley, Kale-i Sultaniye'den gönderdiği telgtafta gördüğü ilgi ve alaka karşısında padişaha bir teşekkür mesajı göndermiştir.⁴⁵

Sonuç

İngilizlerin Mısır'ı işgali, Kıbrıs sorunu ve birçok meseleden dolayı Osmanlı Devleti denge politikası izlemeye başlamıştır. İngiltere'nin yerine Almanya'yla yakınlık kurulurken Rusya ile dostluk sürdürülmeye devam edilmiştir. İngiltere'yi kızdırmaktan imtina edilirken iki devlet arasında dostluk devam etmekteydi. Osmanlı Devleti tarafından

⁴³ Sabah, "Heyet-i Mahsûsanın Avdeti", Nr. 4106, 15 Nisan 1901, s.1-2.

⁴⁴ Stamboul, 15 Nisan 1901, s.2.

⁴⁵ Stamboul, 17 Nisan 1901, s.1; Sabah, "Heyet-i Mahsûsanın Avdeti", Nr. 4106, 15 Nisan 1901, s.1-2.

İngiltere Kraliçesi Victoria'nın ölümü dolayısıyla cenaze merasimine bir heyet gönderilirken, İngiltere de dostluk ve teamüller gereğince Osmanlı Devletine bir heyet göndermiştir.

Teşrifat açısından bu ziyarete bakacak olursak, Sultan II. Abdülhamid konuklarını oldukça iyi ağırlamıştır. İngiliz heyetinin İstanbul'da geçirdikleri zaman boyunca karşılama heyetinden hediyelere kadar her şey itinayla tertip edilmiştir. Her şey planlı ve programlı bir şekilde en ince ayrıntısına kadar düşünülmüştür.

Bu seyahat, iki farklı amaca dayandırılabilir. Bu amaçlardan ilki dostluk amacıyla yapılırken ikincisi de İngiltere'nin bu heyeti İstanbul'a göndermesinin altında yatan siyasi neden ise Osmanlı askeri kurumları hakkında bilgi toplama amacıyla yapılmış olmasıdır. İngiliz heyetinin başkanı olan Wolseley, Avusturya ve Romanya'da askeri kurumları incelerken nedeni bilmediğimiz sebeplerden ötürü İstanbul'da askeri mekânları inceleyememiştir. Nitekim Osmanlı başkentine gelen diğer misafirler gibi tarihi ve turistik yerleri ziyaret ederek İstanbul programını sonlandırmıştır. İngiltere Kralı VII. Edward tarafından asker kökenli bir ismin İstanbul'a gönderilmesi de tesadüf değildir.

Kaynakça

Arşiv Kaynakları

Türkiye Cumhuriyeti Devlet Arşivleri Başkanlığı Osmanlı Arşivi (BOA)

Bâbiâli Evrak Odası. Bâbiâli Evrak Odası Evrakı (BEO).

İrade Hususi (İ.HUS).

İrade Taltifat (İ.TAL).

Yıldız Sadaret Hususi (Y.A.HUS).

Yıldız Perakende, Hariciye Nezareti (Y.PRK.HR).

Yıldız Mütenevvi Maruzat Evrakı (Y.MTV).

Basın Kaynakları

Lancashire Evening Post

Morning Leader

Sabah

Stamboul

Tercüman-ı Hakikat

Kitap ve Makaleler

A Memoir of Lieutenant-General Sir Garnet J. Wolseley, ed. Charles Rathbone Low, Vol. II, Richard Bentley & Son, London 1878.

Alkan, Necmettin, "Dış Siyasetin Bir Aracı Olarak Hükümdar Gezileri: Kaiser II. Wilhelm'in 1898 Şark Seyahati", *Osmanlı Araştırmaları* 31, İstanbul 2008.

Ballı, Muhammet, "Alman Prensleri Friedrich Wilhelm ve Eitel Friedrich'in Anadolu Seyahati (1903)", *Vakanüvis - Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 8 (2023), s. 165-190.

Demirel, Fatmagül, *Dolmabahçe ve Yıldız Saraylarında Son Ziyaretler, Son Ziyafetler*, (İstanbul: Doğan Kitap, 2007).

Karaca, Taha Niyazi, "Dostluktan Çatışmaya: Osmanlı Dönemi Türk-İngiliz İlişkileri", *Journal of Anglo-Turkish Relations (JATR)*, 1/1, Ocak 2020.

Karateke, Hakan, *Padişahım Çok Yaşa! Osmanlı Devletinin Son Yüz Yılında Merasimler*, Kitap Yayınevi, İstanbul 2004.

Kocatürk, Önder, *Osmanlı İngiliz İlişkilerinin Dönüm Noktası (1911-1914)*, Boğaziçi Yayınları, İstanbul 2011.

Kochanski, Halik, *Field Marshal Viscount Wolseley: a reformer at the War Office*, King College London, 1996.

Lehmann, Joseph, *All Sir Garnet: A Life of Fied- Marshal Lord Wolseley*, Jonathan Cape, London 1964.

Tahsin Paşa, *Abdülhamit Yıldız Hatıraları*, Milliyet Matbaası, İstanbul 1931.

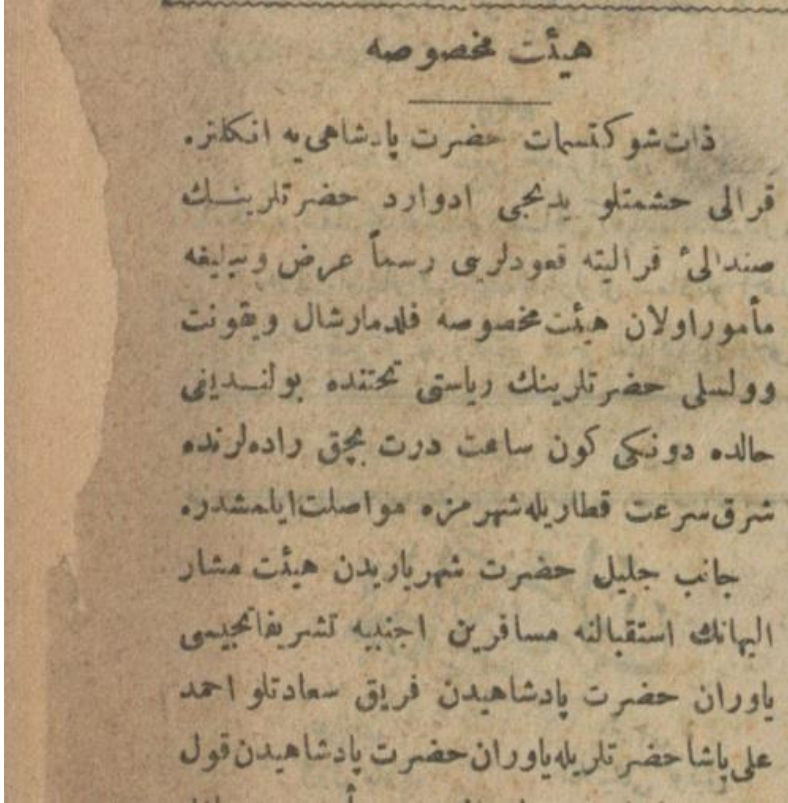
Tokay, Gül, "Makedonya Sorununa Tarihsel Bir Bakış (1887-1908)", *Yeni Balkanlar Eski Sorunlar*, haz. Kemali Saybaşı, Gencer Özcan, Bağlam Yayınları, İstanbul 1997.

Yasamee, Feroze A. K., *Abdülhamid'in Dış Politikası; Düvel-i Muazzama Karşısında Osmanlı (1878-1888)*, Çev. Yusuf Selman İnanç, Kronik Yayınları, İstanbul 2018.

Uzunçarşılı, İsmail Hakkı, "II. Abdülhamit'in İngiliz Siyasetine Dair Muhtıraları", *Tarih Dergisi*, S.10.

EKLER

Ek 1: Sabah, "Heyet-i Mahsusa", Nr. 4101, 10 Nisan 1901, s.1.

Ek 2: Tercüman-ı Hakikat, "İngiltere Sefaret Fevkâledeşi", 7168, 12 Nisan 1901, s.1.

انكلتره سفارت فوق العاده سی
ذات شوکتسمات حضرت پادشاهی به انكلتره
قرالی حشمتلو بدیحی ادوارد حضرت تلرینک
صندالی قرالی به قعود لرخی رسما عرض وتالیقه
مأمور اولان هیئت مخصوصه دونکی نسخه مزده
یازدیقتز وجهله حضور لامع انور حضرت
تاجدار اعظمیده شرفیاب متول اولدیغی اتاده
هیئت مخصوصه رئیس فلاد مارشال لورد
وولسه لی حشمتلو بدیحی ادوارد حضرت تلرینک
خط دستلریله محرر ووالده لرخی قرالیجه تک
وقوع وفاتیله انكلتره صندالی قرالیسه قعود
ایتدکلرینی مین اولان نامه قرالی بی مراسم
معتاده ایله تقدیم ایجتس آتی متعاقب شومآله
برنطق ایراد ایلشردر :
« قرالیجه ویقتوریا حضرت تلرینک وفاتی
ومتبوع مفخمک (بدیحی ادوارد) نامیله انكلتره